

Sandra Jukić, University of Rijeka, Croatia

Tanja Diklić, Polytechnic of Rijeka, Croatia

Upotreba stvaralačkoga diktata po slici u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika

Dictation is quite common in Croatian methodological literature, especially when it comes to elementary school teaching. Teachers use it to check and – at the same time – monitor and evaluate student's knowledge – grammar, orthography, pronunciation and vocabulary. Knowledge can be checked by different types of dictation: controlling, explained, studied, creative, optional, dictation with error prevention, self-dictation and dictation with explanation (Visinko, 2015, 2016). Dictation in foreign language teaching, including Croatian as a foreign language, can also be implemented at higher education institutions (e.g. Jukić, 2018). This paper will present ways in which creative dictation by image, being a subtype of creative dictation, can be included in teaching Croatian as a second language at different levels of learning. The aim of this paper is to show the value of creative dictation by image and to provide examples of texts for the beginner, intermediate and advanced level of learning Croatian as a second language. It is argued that dictation is valuable in teaching because it contributes to the development of the student's auditory memory, reaction and accuracy, while creative dictation by image is also an opportunity to introduce indirect reality into teaching.

Keywords: dictation, creative dictation by image, Croatian as a second language

Diktat je u hrvatskoj metodičkoj literaturi dosta zastupljen, posebice kada je riječ o razrednoj nastavi. Učitelji se njime koriste kako bi provjerili, a usto i pratili i ocijenili, učenikovo znanje – gramatiku, pravopis, pravogovor i rječnik. Znanje se može provjeriti različitim vrstama diktata: kontrolnim, objašnjenim, proučenim, stvaralačkim, izbornim, diktatom s predusretanjem pogrešaka, samodiktatom i diktatom s obrazloženjem (Visinko, 2015, 2016). Diktat je u nastavi stranih jezika, pa tako i hrvatskoga kao stranoga jezika, moguće provoditi i na visokoškolskim ustanovama (npr. Jukić, 2018). U ovome će se radu predstaviti načini na koje se podvrsta stvaralačkoga diktata – stvaralački diktat po slici – može uključiti u nastavu hrvatskoga kao inoga jezika na različitim razinama učenja. Cilj je rada prikazati vrijednosti stvaralačkoga diktata po slici i predstaviti primjere tekstova za početnu, srednju i naprednu razinu učenja hrvatskoga kao inoga jezika. Diktat je u nastavi zaista vrijedan jer pridonosi razvoju učenikova slušnog pamćenja, reagiranja, točnosti, a stvaralački je diktat po slici prilika da se u nastavu uvede i posredna stvarnost.

Ključne riječi: diktat, stvaralački diktat po slici, hrvatski kao inozemni jezik

1. Uvod

U poučavanju jezika korištenje diktata nije nepoznanica. Kao sredstvo provjere pravopisa počeo se koristiti u 19. stoljeću. Veliku popularnost imao je na početku 20. stoljeća jer se pokazalo da korištenje diktata utječe na bolje poznavanje jezika (Stansfield, 1985), ali i da ima ulogu u

bogaćenju rječnika i primanju vrednota govorenoga jezika (Natalicio, 1979). U nastavi inoga¹ jezika uglavnom se koristi kontrolni diktat, a njegova upotreba doživjela je krizu u drugoj polovici prošloga stoljeća (Lado, 1961) te se danas na njega većinom gleda kao na zastarjelu metodu (Kazazoglu, 2013). Međutim, iako se u nastavi ne koristi često, vrlo često je predmetom istraživanja u području ovladavanja inim jezikom (npr. Jafarpur i Yamini, 1993; Takeuchi, 1997; Sugawara, 1999; Kiany i Shiramiry, 2002; Rahimi, 2008; Kazazoglu, 2013; Edelman, McLung i Ferguson, 2017 u Jukić 2018). Najveći se dio istraživanja odnosi na upotrebu diktata kao sredstva za provjeru sveukupnoga jezičnog znanja učenika/učenica, a manji dio na mogućnosti upotrebe diktata za poboljšanje razumijevanja slušanja (npr. Yuniarti, 2017; Saragih, 2022).

Diktat je zastupljen i u hrvatskoj metodičkoj literaturi (usp. Šimleša i sur., 1959; Čop, 1972; Rosandić, 1980, 2002; Težak, 1996; Pavličević-Franić, 2005; Visinko, 2015, 2016), a kao sredstvom diktatom se koristilo i u istraživanjima u području ovladavanja hrvatskim kao inim jezikom (npr. Jelaska, Kekelj i Šafarić, 2007; Jelaska i Barbaroša-Šikić, 2007; Grgić i Udier, 2012; Jukić, 2017, 2018, 2019; Jukić i Diklić, 2022; Jukić, Diklić i Prosenjak, 2022). Uloge se diktata u hrvatskome kao prvome (J1) i drugome, odnosno inome jeziku (J2) djelomično razlikuju, pa se u nastavi hrvatskoga kao J1 najčešće koristi za provjeru ovladanosti pravopisnom normom i fonologijom, a u nastavi inojezičnoga hrvatskoga diktatom se provjerava ovladanost grafijom, fonologijom, fonetikom, ali i leksikom i pravopisnom normom (Jukić, 2018, str. 82). Osim provjeravanja znanja jezika, i to prvotno u smislu poznavanja pravopisne i gramatičke norme, težište može biti i na rječniku. Za to su najprimjereniji stvaralački diktati jer učenici/učenice pokazuju svoj odnos prema izboru riječi i razumijevanje funkcije određene riječi u kontekstu (Visinko, 2015, str. 40). To su neki od razloga zbog kojih je vrijedno uključiti stvaralačke diktate u nastavu inoga jezika. Cilj je ovoga rada predstaviti primjere stvaralačkoga diktata po slici koji se mogu koristiti pri poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika na različitim razinama učenja.

2. Vrste diktata

U tradicionalnomu i najosnovnijemu obliku diktat podrazumijeva da učenik/učenica prima neki govorni unos, zadržava ga u svojem pamćenju i zatim zapisuje ono što je čuo/čula. Na tu, složenu aktivnost, utječe vještina slušanja, kontrola jezika i sposobnost da ono što su učenici/učenice čuli zadrže u svojem pamćenju (Nation, 1991).

Postoje različite vrste diktata, a razlikuju se načinom izvedbe i svrhom koju se želi postići. Sawyer i Silver (1972) govore o četirima vrstama diktata koje se mogu upotrebljavati pri poučavanju jezika: fonemski diktat (engl. *phonemic item dictation*) koji uključuje prezentaciju pojedinačnih fonema, fonemski diktat (engl. *phonemic text dictation*) u kojemu je naglasak na fonetskoj transkripciji kratkoga teksta, pravopisni diktat (engl. *orthographic item dictation*) usmjeren na diktiranje pojedinačnih riječi te pravopisni diktat (engl. *orthographic text dictation*) usmjeren na diktiranje kratkoga teksta s ciljem provjere pravopisa i slovopisa.

¹ U hrvatskome se jeziku uvriježio naziv ini jezik koji se koristi kao nadređeni termin koji obuhvaća sve jezike kojima pojedinac ovladava nakon što je već usvojio svoj prvi jezik (Jelaska, 2005).

U hrvatskoj metodičkoj literaturi² navodi se nekoliko podjela diktata, a autori se uglavnom slažu u imenovanju vrsta diktata (Tablica 1). Rosandić (1990, str. 50–58) diktate smatra nezaobilaznim oblikom pismene vježbe, a pri određivanju tipova diktata primjenjuje tri vrste kriterija – namjena, provedba i karakter diktata. Kao što se može vidjeti u Tablici 1, Težak (1996) diktate dijeli na udžbene te vježbene i provjerbene. Udžbeni diktat koristio se u nastavi kada nije bilo primjerenih udžbenika te je nastavnik bio primoran diktirati učenicima gradivo.

	Vrste diktata
Rosandić (1990, str. 50–58)	stvaralački diktat, diktat s obrazloženjem, objašnjeni (eksplikativni) diktat, diktat s predusretanjem grešaka, kontrolni diktat, proučeni diktat, samodiktat, izborni diktat
Težak (1996, str. 187–190)	udžbeni diktat, vježbeni i provjerbeni diktati (samodiktat, izborni diktat, objašnjeni diktat, diktat s obrazloženjem, diktat sa sprječavanjem pogrešaka, proučeni, stvaralački, slobodni, istraživački, kontrolni (nadzorni) diktat)
Visinko (2015, 2016)	kontrolni diktat, diktat s predusretanjem pogrešaka, objašnjeni diktat, izborni diktat, diktat s obrazloženjem, proučeni diktat, slobodni, stvaralački i samodiktat

Tablica 1: Podjela diktata u hrvatskoj metodičkoj literaturi

Kao posebna vrsta diktata ističu se fonetički diktati, odnosno „točno bilježenje svih elemenata glasovne strukture teksta koji se sluša“ (Težak, 1996, str. 270). Takvu vrstu diktata Visinko (2016, str. 12) smatra vrlo zahtjevnom, posebice za osnovnoškolsku razinu obrazovanja, ali navodi da bi se takva vrsta diktata mogla preoblikovati tako da bi učenici/učenice „uz diktirani tekst pokušali zapisati svoja promišljanja o vrednotama govorenoga jezika (kojom brzinom i jačinom glasa čitati koji dio teksta, kada napraviti dulju stanku, koja bi bila popratna mimika – izraz lica i očiju i s kojim ciljem)“.

Kada je riječ o vrstama diktata i njihovoj primjeni, Visinko (2015, 2016) kaže da se najčešće primjenjuje kontrolni diktat, a budući da je tema rada jedna od podvrsta stvaralačkoga diktata, u nastavku se detaljnije govori o tome.

2.1 Stvaralački diktati

Kao što je ranije spomenuto, stvaralački diktati prigodni su za uvježbavanje rječnika, a vrijednost je takva diktata angažiranje učenika/učenica u stvaranju teksta te obogaćivanje njihova stvaralačkoga rada (Rosandić, 1990, str. 51–52). Pisanje stvaralačkoga diktata podrazumijeva diktiranje teksta, tj. tekstovnoga predloška, uz učenikovo/učeničino samostalno sastavljanje. Takvim se diktatom razvija slušna percepcija, provjerava točnost i preciznost u zapisu obveznoga dijela teksta te „znanje, sposobnost i vještina primjerenoga dopunjavanja, odnosno proširivanja

² Iako je u području ovladavanja inim jezicima podjela diktata ponešto drugačija, u radu će se predstaviti podjela diktata u hrvatskoj metodičkoj literaturi jer se u njoj pojavljuje i podvrsta stvaralačkoga diktata koji se u ovome radu predstavlja (usp. Davis i Rinvoluceri 2003).

obveznoga teksta ili pak zamjenjivanja odabranih riječi i sintagmi, odnosno dijelova diktiranih rečenica predložka“ (Visinko, 2014, str. 40). Kao podvrste stvaralačkoga diktata navode se diktat za dopunjavanje i proširivanje teksta,³ diktat za zamjenjivanje riječi i dijelova rečenica u tekstu, stvaralački diktat po ključnim (tematskim, zadanim, poticajnim) riječima i diktat po slici (usp. Rosandić, 1990; Visinko 2014).

Stvaralački diktat po slici primjer je diktata za dvostruku vježbu – za samostalno tekstovno stvaralaštvo i za provjeru poznavanja pravopisa i gramatike. Na osnovi slike ili fotografije učenici/učenice dopunjavaju diktirani predložak koji je pripremljen u skladu s onim što se na slici nalazi. Treba spomenuti da takva vrsta diktata samo djelomično ima ispravak⁴ na kakav su učenici/učenice naviknuli, i to kada se provjeravaju dijelovi zapisa koji su bili obvezni (Visinko, 2014, str. 42). Za ispravak takve vrste diktata vrlo je vrijedno čitanje učeničkih primjera i razgovor o odabranim riječima – o njihovu značenju, funkciji i različitom razumijevanju.

S obzirom na to da se uloge diktata u hrvatskome kao J1 i J2 djelomično razlikuju, primjenom stvaralačkih diktata u nastavi inoga jezika provjerava se mnogo više od razvijanja mašte i bogaćenja rječnika. Ono što će se takvom vrstom diktata provjeravati ponajprije ovisi o razini poznavanja hrvatskoga jezika, ali i o fazi sata u kojoj će se diktat provesti. Stvaralački diktat po slici primjer je kontroliranoga pisanja u kojemu učenici/učenice mogu pokazati što zaista znaju o inome jeziku, kojim su sadržajima ovladali i kako te sadržaje upotrebljavaju u svakodnevnome životu (Oller, 1979). Duljina teksta koja se priprema za provedbu diktata također ovisi o skupini učenika/učenica s kojom će se diktat provesti, pa se može raditi o jednoj riječi, skupini riječi, odlomku ili cjelovitome tekstu (Davis i Rinvoluceri, 2003, str. 3). Diktat koji se sastoji samo od jedne riječi prigodan je za početnu razinu učenja inoga jezika, a Davis i Rinvoluceri (2003, str. 21–25) navode primjere za engleski jezik u kojemu veza fonem – grafem nije uvijek dosljedna i transparentna (kao primjerice u hrvatskome), pa je potrebna dodatna vježba.

3. Primjeri tekstova za stvaralački diktat po slici

Pri poučavanju inih jezika teži se upotrebi autentičnih tekstova, a sadržaj takvih tekstova ne može se uvijek točno uskladiti s jezičnim znanjem učenika/učenica (Geltrich-Ludgate i Tovar, 1987, str. 80). Iako postoje udžbenički tekstovi, lektori/lektorice često se susreću sa situacijama u kojima sami pripremaju tekstove za nastavu, koje je pritom potrebno uskladiti s jezičnim znanjem učenika/učenica. Osim toga, izbor teksta ovisi i o vrsti vježbe u kojoj će se tekst upotrebljavati. U nastavku se donose primjeri teksta diktata koji mogu poslužiti pri poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika na različitim razinama učenja.⁵ Primjeri će se navesti za svaku razinu

³ Peruško (1971) odvaja takvu vrstu diktata od stvaralačkoga diktata i naziva ga sastavom za proširivanje rječnika.

⁴ U literaturi se najčešće navodi da diktat može ispravljati nastavnik/nastavnica, učenici/učenice sami svoj tekst, učenici/učenice jedni drugima i računalo (Davis i Rinvoluceri, 2003, str. 4).

⁵ U Zajedničkome europskome referentnom okviru za jezike (Čeliković 2005, str. 24) razlikuju se zajednički referentni stupnjevi prema kojima temeljni korisnik obuhvaća A1 i A2 (početnu) razinu, samostalni korisnik B1 i B2 (srednju) razinu, a iskusni korisnik C1 i C2 (naprednu) razinu. Prema tome se u radu podrazumijeva početna razina (A1 i A2), srednja razina (B1 i B2) i napredna razina (C1 i C2).

posebno, i to za početnu (A1 i A2), srednju (B1 i B2) i naprednu razinu (C1 i C2), a svi primjeri autorsko su djelo autorica ovoga rada.

Prije nego što provedba diktata započne, učenicima/učenicama je potrebno dati detaljne upute o tome što se od njih traži i kako će se diktat provesti. Takva početna uputa može biti uvijek ista ili slična, ali primjerena razini poznavanja hrvatskoga jezika. Uputa može glasiti (prema Visinko, 2014, str. 43):

Diktirat ću vam tekst koji se odnosi na fotografiju. Tijekom pisanja diktata trebate promatrati fotografiju i dopuniti tekst riječima koje nedostaju. Diktirat ću vam rečenicu po rečenicu tako da imate dovoljno vremena za dopunjavanje svake rečenice. Pažljivo slušajte tekst i pitanja koja nećete zapisivati, ali će vam pomoći pri dopunjavanju teksta. Tekst možete dopuniti onim riječima koje smatrate prikladnima. Trebate paziti na to kako zapisujete diktirani tekst, ali i riječi koje sami odaberete.

Budući da se uputa može razlikovati prema razini znanja učenika/učenica i tekstu, u uputu bi bilo dobro uvrstiti i dodatne podatke o tome koliko vremena učenici/učenice imaju za dopunjavanje rečenice, trebaju li dopunjavati isključivo jednom riječju ili su i dopune sintagmama moguće/poželjne (npr. pridjevska riječ + imenica, dvije imenice u koordinaciji, prilog + glagol). S obzirom na to da se pitanja koja vode učenike/učenice pri sastavljanju diktata pripremaju unaprijed, mogu se pretpostaviti i njihovi odgovori. Pretpostavljeni odgovori mogu pomoći lektoru/lektorici tijekom razgovora u kojemu će se predstaviti rezultati. Ovisno o tome koliko je učenika/učenica u razredu, svi učenici/učenice mogu čitati svoje primjere (mogu se dobrovoljno javiti ili ih lektor/lektorica proziva), neki učenici/učenice čitaju svoje primjere, no pazi se da svatko na satu izloži bar jedan odgovor na neko od pitanja.

3.1 Primjeri tekstova za stvaralački diktat po slici za početnu razinu (A1 i A2)

Stvaralački diktat po slici na početnoj se razini učenja hrvatskoga kao inoga jezika može početi primjenjivati već nakon prvih nekoliko sati. Da bi se takva vrsta diktata uspješno provela u ranoj fazi učenja inoga jezika, potrebno je osmisliti primjeren tekst i odabrati primjerenu sliku ili fotografiju. Pri tome treba voditi računa o temama koje se obrađuju na početnoj razini – i o gramatici i o rječniku.

Tekst (primjer 1) vrlo je jednostavan, a može se prilagoditi s obzirom na fotografiju ili temu. Taj diktat može poslužiti kao vježba za prezent glagola i akuzativ. Također, duljina diktata može se prilagoditi učenicima/učenicama, a pri tome se treba voditi ciljem pisanja. Za tu vježbu potrebno je pripremiti fotografiju obitelji.

Na fotografiji vidimo _____. Tata _____, a mama
 _____ (Koga?) _____ (Što radi?)
 _____. Tata želi _____, a mama želi _____.
 _____ (Što radi?) _____ (Što?) _____ (Što?)
 Djeca _____. Djeca trebaju _____. Svi moraju
 _____ (Što rade?) _____ (Što?)
 _____.

(Što?)

Cilj je sljedećega predložka (primjer 2) uvježbavanje akuzativa, lokativa i futura. Za provedbu je ovoga diktata potrebno pripremiti fotografiju na kojoj se nalazi grupa ljudi (mladi ljudi, studenti i sl.).

Na fotografiji su _____. Oni su u _____. Razgovaraju o
(Tko?) (Gdje?)
_____. Ići će _____. Tamo _____.
(O čemu?) (Kamo?) (Što će raditi?)
Nakon toga _____. Možda će ići i _____.
(Što će raditi?) (Kamo?)
Bit će sretni jer _____.
(Zašto?)

Za sljedeći je tekst (primjer 3) potrebno pripremiti fotografiju nekoliko ljudi u zračnoj luci. Kao što se može vidjeti, tekstem se mogu uvježbavati akuzativ, lokativ i instrumental, futur I. i nominativ pridjeva. Međutim, tekst se vrlo lako može preoblikovati i usredotočiti samo na uvježbavanje jednoga ili dvaju padeža, samo futura I. i sl.

Ljudi na fotografiji su u _____. Oni putuju nekamo _____.
(Gdje?) (Čime?)
Mislim da putuju _____. Tamo će _____. Vidim
(Kamo?) (Što će raditi?)
da su svi _____. Svi imaju _____. Za putovanje trebaju
(Kakvi?) (Što?)
i _____. Želim im reći _____.
(Što još?) (Što?)

Za sljedeći stvaralački diktat (primjer 4) potrebno je pripremiti fotografiju dnevne sobe. Tekstom koji će se pripremiti može se provjeravati usvojen vokabular, ali i pojedini padeži. Naime, u predloženomu tekstu navode se primjeri u kojima učenici/učenice trebaju pokazati usvojenost nominativa, lokativa i genitiva.

Na fotografiji je _____. Na sredini je _____. Na podu je
 _____ (Što?) _____ (Što?)
 _____ Pokraj prozora je _____. Slike su na _____
 _____ (Što?) _____ (Što?) _____ (Čemu?)
 Kauč je pokraj _____. Iza kauča je _____. Knjige su na
 _____ (Čega?) _____ (Što?)

 _____ (Čemu?)

Ako se s učenicima/učenicama želi provesti diktat po slici na početnoj razini, i to već nakon nekoliko odrađenih sati nastave, to mogu biti vrlo jednostavni primjeri. Za vježbu provjere naučenih zanimanja, primjerice, mogu se prikazati fotografije ljudi s različitim zanimanjima i čitati jednostavne rečenice poput sljedećih (primjer 5):

On je _____. (Što je po zanimanju?), Susjed Petar je _____, Moja sestra je _____, Njezini prijatelji su _____.

Takav diktat može se provesti i pri vježbi usvojenosti opisnih pridjeva, a može se proširiti i na upotrebu sinonima/antonima, kao u sljedećemu predlošku (primjer 6):

Marija je _____ (Kakva?), a njezin brat _____. (Kakav?) Djed je _____ (Kakav?), a unuk je _____ (Kakav?).

U slučaju spomenute vježbe iznimno je važno da su na fotografiji vidljive suprotnosti (visok/nizak, sretan/tužan i sl.).

3.2 Primjeri tekstova za stvaralački diktat po slici za srednju razinu (B1 i B2)

Na srednjoj razini učenja hrvatskoga jezika mogu se diktirati složeniji tekstovi. Iz iskustva znamo da srednjom razinom učenici/učenicice najdulje ovladavaju i ne napreduju svi jednakom brzinom. To može biti izazov pri poučavanju, a sadržaji se prilagođavaju s obzirom na razinu znanja učenika/učenicica. Zbog toga će se ovdje ponuditi tekstovi različite zahtjevnosti.

Za tekst (primjer 7) koji slijedi potrebno je pripremiti fotografiju vikendice s vrtom. Cilj je toga diktata provjera usvojenosti sklonidbe pridjeva.

Na fotografiji je _____ vikendica. Vikendica se nalazi u
(Kakva?)
_____ selu. Pokraj vikendice je _____ vrt.
(Kakvom?) (Kakav?)
Ako pogledamo detaljnije, na fotografiji vidimo _____.
(Što?)
Lako se hvaliti _____ i _____ vrtom i
(Kakvim?) (Kakvim?)
_____ vikendicom.
(Kakvom?)

Za sljedeći tekst (primjer 8) potrebno je pripremiti fotografiju tržnice. Navedeni primjer može poslužiti pri uvježbavanju kondicionala I.

Fotografija prikazuje _____. Kad bih gledao/gledala samo prvi plan,
(Što?)
_____. Ako bismo tražili što se najviše ističe, _____
(Što bi vidio/vidjela?)
_____. Kad bih mogao/mogla nešto kupiti, _____.
(Što bi to bilo?) (Što bi to bilo?)
Kad bismo mogli čuti o čemu ljudi na tržnici razgovaraju, _____. Ovoj
(Što bismo čuli?)
fotografiji možemo dati naslov _____.
(Koji?)

Tekst sljedećega stvaralačkog diktata (primjer 9) zahtijeva fotografiju sportskoga treninga. Tekst je zamišljen tako da se može upotrijebiti pri obradi novoga gradiva – vokabulara vezanoga za sport, slobodno vrijeme, zdrav život itd. – u fazi motivacije.

Ljudi na fotografiji su _____. To potvrđuje _____.
(Kakvi?) (Što?)
Možda je razlog tome _____. Prostor u kojemu se nalaze je
(Što?)
_____. Osim ljudi, na fotografiji se nalazi i _____.
(Kakav?) (Što?)
Tamo je zato što _____. Ako detaljnije pogledamo fotografiju,
(Zašto?)
vidjet ćemo _____. Kad pogledam ovu fotografiju, poželim
(Što?)
_____.
(Što?)

Za predložak koji slijedi (primjer 10) potrebno je pripremiti fotografiju dvojice dječaka koji se nalaze u knjižnici.

Na ovoj fotografiji nalaze se _____. Njihovo prijateljstvo je _____
(Tko?)
_____. Sada oni _____. Na polici su izabrali _____
(Kakvo?) (Što rade?)
_____. Jedan dječak _____. Drugi dječak _____
(Kakve knjige?) (Što radi?)
pokušava _____. Želim im reći _____.
(Što?) (Što?)
Mislim da su dječaci _____.
(Kakvi?)

Kao i prethodni tekst (primjer 9), navedeni primjer može poslužiti u fazi motivacije učenika/učenica za učenje novoga sadržaja, u prvome redu vokabulara.

3.3 Primjeri tekstova za stvaralački diktat po slici za naprednu razinu (C1 i C2)

Na srednjoj i naprednoj razini stvaralački diktat po slici može izvrsno poslužiti kao motivacija ili uvod u određenu temu. U primjerima koji slijede predstaviti će se tekstovi koji se mogu upotrijebiti pri obradi vrlo različitih sadržaja.

Za provedbu diktata u sljedećemu tekstu (primjer 11) potrebno je pripremiti fotografiju na kojoj se nalazi dvoje prijatelja. Takav tekst može biti vježba u fazi motivacije za temu prijateljstva.

Na fotografiji vidimo _____. Njihovi izrazi lica govore da su _____
(Koga?)
_____. Njihovo je prijateljstvo jako zanimljivo zato što _____
(Kakvi?)
_____. To znači da u životu trebamo _____
(Zašto?) (Što?)
Bez obzira na to gdje se nalaze, uvijek _____. Da možemo ozvučiti _____
(Što?)
fotografiju, čuli bismo _____. S njima nikad nije dosadno _____.
(Što?) (Zašto?)

Osim fotografija, kao poticaj za pisanje diktata mogu poslužiti i umjetničke slike. Rosandić (1990, str. 53) za primjer uzima „Proljeće“ Krste Hegedušića jer se ta slika nalazila u čitanci. Ovdje se navodi tekst (primjer 12) za sliku „Selo i cvijeće“ Ivana Rabuzina.

Na slici Ivana Rabuzina vidimo _____. U prvom planu slike ističe se
(Što?)
_____. U drugom planu slike vidimo _____. Selo
(Što?) (Što?)
prikazano na slici je _____, a priroda _____. Kada bismo
(Kakvo?) (Kakva?)
mogli oživjeti sliku, osjetili bismo _____. Slika u meni budi različite
(Što?)
osjećaje: _____. Potaknuti ovom slikom, mogli bismo
(Koje?)
_____.
(Što?)

Za tekst koji slijedi (primjer 13) potrebno je pripremiti fotografiju djeteta i kućnoga ljubimca. Pretpostavimo da se na fotografiji nalaze dječak i pas. Takav primjer može biti motivacija za razgovor i uvod u temu o kućnim ljubimcima, životinjama, prijateljstvu i sl.

Fotografija prikazuje jedno zanimljivo prijateljstvo između _____ i
(Između koga?)
_____. Dječak _____, a njegov _____
(Što radi?) (Kakav?)
pas _____. Ako pogledamo oči dječakova ljubimca, jasno
(Što radi?)
ćemo vidjeti _____. Dječak se osjeća _____.
(Što?) (Kako?)
To zaključujemo prema _____. Da pas može govoriti,
(Prema čemu?)
sigurno bi rekao _____. Uživali bismo _____.
(Što?) (U čemu?)

Za sljedeći je tekst stvaralačkoga diktata (primjer 14) potrebno pripremiti fotografiju poslodavca i kandidata na razgovoru za posao, a tekst može poslužiti kao vježba u fazi motivacije.

Fotografija prikazuje _____. To bi mogao biti razgovor za
(Koga?/Što?)
radno mjesto _____. Čini se da bi poslodavac htio
(Koje?)
_____. To možemo zaključiti po _____.
(Što?) (Po čemu?)
Na kandidatu se vidi _____. Sigurno nije očekivao _____.
(Što?) (Što?)
Da mu mogu dati savjet, rekao/rekla bih mu _____.
(Što?)
Fotografija je izvrstan primjer _____.
(Čega?)

Navedeni primjeri mogu poslužiti lektorima kao motivacija za pripremu novih tekstova i fotografija, koji će biti u skladu s ciljem njihove upotrebe. Osim toga, kao predlošci se mogu upotrebljavati tekstovi i fotografije iz udžbenika.

4. Zaključak

Radom se daje prinos razvoju metodike poučavanja hrvatskoga kao inoga jezika upotrebom stvaralačkoga diktata po slici koji po svojim obilježjima i funkciji može biti vrlo korisna aktivnost u nastavi.

Diktati se u području ovladavanja inim jezicima najčešće upotrebljavaju kao sredstvo prikupljanja podataka u istraživanjima, a u nastavi se stranih jezika neopravdano zanemaruju i smatraju zastarjelom metodom. Mnoge su dobrobiti upotrebe diktata u nastavi – osim slušanja, mogu se poboljšati i vještine pisanja, govorenja i čitanja. Kao podvrsta stvaralačkoga diktata, stvaralački diktati po slici specifični su zato što uz diktirani obvezni dio teksta učenici dobiju i vizualni podražaj koji im pomaže pri odabiru riječi za samostalno tekstovno stvaralaštvo. S obzirom na sve vrijednosti stvaralačkoga diktata, u radu se predlažu primjeri tekstova koji se mogu koristiti na različitim razinama poučavanja hrvatskoga kao inoga jezika. Pri odabiru i pripremi teksta diktata važna je njegova funkcija, a osim primjene diktata u provjeri ovladanosti određenom jezičnom pojavom, diktat može biti u funkciji motivacije u obradi novoga gradiva kao i sastavnicom ocjenjivanja znanja učenika/učenica.

Literatura

- Čeliković, V. (Ur.) (2005). *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čop, M. (1972). *Pismene vježbe i sastavci u mlađim razredima osnovne škole*. Zagreb: PKZ.
- Davis, P. & Rinvolutri, M. (2003). *Dictation: New methods new possibilities*. Cambridge: CUP.
- Edelman, C., McClung, R. & Ferguson, P. (2017). Assessing the efficacy of dictation exercises to improve SLA listening in Japan. *Language education in Asia*, 8(1), 67–84.
- Geltrich-Ludgate, B. & Tovar, D. (1987). Die Unterrichtspraxis. *Teaching German*, 20(1), 80–94.
- Grgić, A. & Udier, S. L. (2012). Pravopisna kompetencija na razini B1 u hrvatskome kao inome jeziku. *Lahor*, 14(2), 204–220.
- Jafarpur, A. & Yamini, M. (1993). Does practice with dictation improve language skills? *System*, 21(3), 359–369.
- Jelaska, Z. & Barbaroša-Šikić M. (2007). Raščlamba diktata kao pokazatelj ovladanosti jezikom. U J. Novak-Milić, Z. Jelaska & M. Bergovec (Ur.), *Drugi međunarodni skup Hrvatski kao drugi i strani jezik (HIDIS 2): Knjiga sažetaka* (55–56). Hrvatsko filološko društvo.
- Jelaska, Z. (2005). Ovladavanje drugim jezikom. U: Z. Jelaska (Ur.) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. (88–108). Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jelaska, Z., Kekelj, M. & Šafarić, I. (2007). Tumačenje izraza hrvatskih riječi u diktatima. U G. Varošaneć-Škarić i sur. (Ur.) *Šesti znanstveni skup Istraživanja govora: Knjiga sažetaka*. Hrvatsko filološko društvo.

- Jukić, S. (2017). Stvaralački diktat po slici u nastavi inojezičnoga hrvatskoga. U I. Odorčić (Ur.) *Međunarodna studentska konferencija Kreativnost i stvaralaštvo u odgoju i obrazovanju: Knjižica sažetaka* (12). Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Jukić, S. (2018). Frazem kao sastavnica diktata u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika. *Strani jezici*, 47(1–2), 79–94.
- Jukić, S. (2019). Tumačenje pisanoga teksta u hrvatskome jeziku. U Međunarodni znanstveni skup Četvrti *Međimurski filološki dani: Knjiga sažetaka*, 25. Učiteljski fakultet, Odsjek u Čakovcu.
- Jukić, S. & Diklić, T. (2022). Usvojenost pisanja hrvatskih grafema inojezičnih početnika – prikaz slučaja. U M. Glušac & A. Mikić Čolić (Ur.) *Trideset šesti međunarodni skup HDPL-a Standardni i nestandardni idiomi: Knjiga sažetaka* (85–86). Filozofski fakultet Osijek.
- Jukić, S., Diklić, T. & Prosenjak, B. (2022). Pisanje u hrvatskome kao inome jeziku – prikaz slučaja. *Stručno i znanstveno savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika Opis kao temelj poučavanja*. Filozofski fakultet u Zagrebu, 8 i 9. srpnja. (izlaganje)
<https://sites.google.com/view/sih-croatium/program/izlaganja>
- Kazazoglu, S. (2013). Dictation as a language learning tool. *Procedia – social and behavioral sciences*, 70, 1338–1346.
- Kiany, G. R. & E. Shiramiry (2002). The effect of frequent dictation on the listening comprehension ability of elementary EFL learners. *TESL Canada journal*, 20(1), 57–63.
- Lado, R. (1961). *Language testing*. New York: McGraw-Hill.
- Natalicio, D. S. (1979). Repetition and dictation as language testing techniques. *The modern language journal*, 63(4), 165–176.
- Nation, P. (1991). Dictation, dicto-comp, and related techniques. *English Teaching Forum*, 29(4), 12–14.
- Oller, J. W. (1979). *Language tests at school: A pragmatic approach*. Longman.
- Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Alfa.
- Peruško, T. (1971). *Materinski jezik u obaveznoj školi*. Pedagoško-književni zbor.
- Rahimi, M. (2008). Using dictation to improve language proficiency. *The Asian EFL Journal*, 10(1), 33–47.
- Rosandić, D. (1990). *Pismene vježbe u nastavi hrvatskog ili srpskog jezika*. PKZ.
- Rosandić, D. (2002). *Od slova do teksta i metateksta*. Profil.
- Saragih, D. (2022). The use of dictation strategy in teaching listening. *Transformational language, literature, and technology overview in learning (TRANSTOOL)*, 1(2), 1–10.
- Sawyer, J. O. & Silver S. K. (1972). Dictation in language learning. U: H. B. Allen & R. N. Campbell (Ur.) *Teaching English as a second language*. McGraw-Hill International Book Company (223–229).
- Stansfield, C. W. (1985). A history of dictation in foreign language teaching and testing. *The modern language journal*, 69, 121–128.
- Sugawara, Y. (1999). Dictation and listening comprehension: Does dictation promote listening comprehension? *Language Laboratory*, 36, 33–50.
- Šimleša, P., Aranjoš, E., Gabelica, M. & J. Markovac (1959). Stanje pravopisne pismenosti učenika osnove škole, *Izveštaj o eksperimentalnom istraživanju*. BZH, 3.

Takeuchi, O. (1997). Dictation: Is it really effective for language teaching? *Kansai University Audio Visual Education*, 20, 155–161.

Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Školska knjiga.

Visinko, K. (2015). *Diktat u nastavnoj teoriji i praksi*. Profil.

Visinko, K. (2016). *Diktat: komunikacijsko-funkcionalna primjena u nastavi hrvatskoga jezika*. Profil Klett.

Yuniarti, F. (2017). Using dictation as a testing device in teaching listening. *Inovish Journal*, 2(2), 12–23.